

UOT:94.

VYANA KONQRESİNDƏ "ALMAN MƏSƏLƏSİ"

dosent Rəsulova Nərgiz Aydın qızı
Gəncə Dövlət Universiteti

Xülasə: Avropanın siyasi cəhətdən yenidən qurulmasının ən müxtəlif məsələlərinə həsr edilmiş Vyana konqresinin (1814-1815) ən mühüm məsələlərindən biri alman məsələsi idi. "Alman məsələsi"nin qəti həlli məsuliyyəti Avstriya, İngiltərə, Prussiya və Rusiya nümayəndələrinin üzərinə düşürdü.

Karl Qardenberq və Vilhelm Qumboldt 1807-ci ildə onlar "alman məsələsi"nin həllinin Prussiya planını işləyib hazırlamışdılar. Almaniya Prussiya və Avstriyanın rəhbər rol oynadığı federasiya yaratmaq təklif edilirdi. Ümumi silahlı qüvvələr Avstriya və Prussiyaya tabe olmalı, digər alman dövlətlərinin isə məhdud suverenliyi saxlanılmalı idi. Qardenberq federasiyada rəqib dövlətin üstünlüyünə imkan verməmək üçün dörd dövlətdən ibarət Direktoriyanın bütün Almaniyanın başında durmasını təklif edirdi: Avstriya, Prussiya, Bavariya, Hannover. 1814-cü ildə Qardenberq 41 maddədən ibarət, Almaniyanın quruluşunun ilkin layihəsini işləyib hazırladı. 8 iyun 1815-ci ildə Alman ittifaqı (İttifaq aktı) aktı imzalandı. İttifaqın yeganə vahid orqanı – Frankfurt Maynda iclasları keçirilən İttifaq seymi (Bundestag) idi. İttifaqa müxtəlif ölçüdə 38 dövlət daxil edilmişdi.

Açar sözlər: Alman məsələsi, Vyana konqresi, Karl Qardenberq, Alman ittifaqı, FrankfurtMayn, Bundestag

Ключевые слова: Немецкий вопрос, Венский конгресс, Карл Гарденберг, Германская Конфедерация, Франкфурт-на-Майне, Бундестаг

Key words: German Question, Congress of Vienna, Karl Hardenberg, German Confederation, Frankfurt am Main, Bundestag

Napoleon müharibələri dövrünü başa çatdıran Vyana konqresi (1814-1815) Avropanın siyasi cəhətdən yenidən qurulmasının ən müxtəlif məsələlərinə həsr edilmişdi. Bunlardan ən mühümü alman məsələsi idi. Qarşıda, Avstriya və Prussiyanın qarşılıqlı münasibətlərini nizama salmaq, alman dövlətlərini ittifaqda birləşdirmək imkanlarını və birliyin quruluşunu, Avstriya, Prussiya və digər alman dövlətlərinin Rusiya və İngiltərə ilə münasibətlərinin xüsusiyyətini, o cümlədən gələcəkdə alman dövlətlərindən antifransız baryerinin yaradılmasını müəyyən etmək dururdu.[1,58] "Alman məsələsi"nin qəti həlli məsuliyyəti Avstriya, İngiltərə, Prussiya və Rusiya nümayəndələrinin üzərinə düşürdü. Bilavasitə bu işlə Avstriya, Prussiya, Bavariya, Vürtemberq və Hannover nümayəndələrindən ibarət alman komitəsi məşğul olmalı idi.

Karl Qardenberq və Vilhelm Qumboldt Vyana konqresinə böyük ümidlər bağlamışdılar. Məhz 1807-ci ildə onlar "alman məsələsi"nin həllinin Prussiya planını işləyib hazırlamışdılar. Almaniya Prussiya və Avstriyanın rəhbər rol oynadığı federasiya yaratmaq təklif edilirdi. Ümumi silahlı qüvvələr Avstriya və Prussiyaya tabe olmalı, digər alman dövlətlərinin isə məhdud suverenliyi (müharibə elan etmək hüququ istisna olmaqla) saxlanılmalı idi. Qardenberq federasiyada rəqib dövlətin üstünlüyünə imkan verməmək üçün dörd dövlətdən ibarət Direktoriyanın bütün Almaniyanın başında durmasını təklif edirdi: Avstriya, Prussiya, Bavariya, Hannover. Avstriyanın xarici işlər naziri K.Metternix ciddi söylə Almaniyanın birləşdirilməsi lehinə çıxışlara yol verməməyə və çoxmillətli Avstriya imperiyasının toxunulmazlığını saxlamağa çalışırdı.[1, 43]

1814-cü ildə Qardenberq 41 maddədən ibarət, Almaniyanın quruluşunun ilkin layihəsini işləyib hazırladı. Almaniya Direktoriya üzvlərinin rəhbərlik etdiyi dairələrə bölünməli idi.

Şimali və mərkəzi Almaniya Prussiyanın, orta alman dövlətləri öz vilayətlərinin, ölkənin yerdə qalan hissəsi isə Avstriyanın idarəçiliyində idi.[13,185] Qardenberq daima, alman dövlətlərinin Fransanın yeni hücumlarına mane ola biləcək daha böyük birliyini arzu etdiyini qeyd edirdi. Lakin istər Qardenberq, istərsə də Qumboldt konqressdə güclü antiprussiya əhval ruhiyyəsi ilə qarşılaşdı.

Metternix güman edirdi ki, Almaniya imperiyasının birləşməsi və yüksəlişi qeyri-mümkündür.[1,44-45] O, Avstriyanın alman dövlətlərində manevr etməsi və təsirinin artması üçün zəif federal hakimiyyətin yaradılmasını daha səmərəli hesab edirdi. Uzun danışıqlar, müzakirələr, razılaşmalar nəticəsində Avstriya və Prussiyanın birgə alman komitəsinin müzakirəsinə təqdim etmək üçün Almaniyanın quruluşunun layihəsi hazırlandı. Uzun danışıqlar, müzakirələr, razılaşmalar nəticəsində Avstriya və Prussiyadan ibarət alman komitəsinin təsdiqinə təqdim etmək üçün Almaniyanın gələcək quruluş layihəsi hazırlandı.

8 iyun 1815-ci ildə Alman ittifaqı (İttifaq aktı) aktı imzalandı. Qətnamənin paraqraflarında başlıca olaraq iki məsələyə toxunulurdu: Almaniyanın ərazisinin müxtəlif alman dövlətləri arasında bölüşdürülməsi və idarəetmə formaları. İstər Avstriya, istərsə də Prussiya, istərsə də kiçik alman dövlətləri imperiya idarəetməsinə qayıtmaq istəmirdilər[4,63]. Qərara alındı ki, Almaniya, Alman ittifaqı (*Deutscher Bund*) adı altında dövlətlərin ittifaqını ifadə etməli idi. İttifaqın məqsədi: daxili və xarici təhlükəzisliyin müstəqilliyin və ayrı-ayrı alman dövlətlərinin toxunulmazlığının qorunması. İttifaqın yeganə vahid orqanı – Frankfurt Maynda iclasları keçirilən İttifaq seymi (Bundestag) idi. İndi imperiya dövründə olduğu kimi nə ittifaq məhkəməsi, nə də ümumi diplomatik nümayəndəliyi, nə də ki, ittifaqa daxil olan dövlətlər arasında heç bir üzvi əlaqə yox idi: hər bir dövlət tamamilə müstəqil idi.[3,102]

Alman ittifaqında bütün xristian təriqətlərinin bərabərliyi təmin edilmişdi. Bir alman dövlətinin təbəəsinə digər dövlətdə daşınmaz əmlaka sahib olmaq, hərbi və mülki xidmətə girmək və hətta İttifaq çərçivəsində təbəəliyini dəyişmək icazəsi verilirdi. Mətbuat haqqında qanunun işlənilib hazırlanması vəd edilsə də həyata keçirilmədi. İttifaq dövlətlər arasında deyil, hökmdarlar arasında bağlanırdı. İttifaq Seyminin üzvləri hökumətdən aldığı təlimatlara uyğun səs verən nümayəndələrdən ibarət idi. İttifaqa müxtəlif ölçüdə 38 dövlət daxil edilmişdi. Onun tərkibinə Avstriya imperatoru, Qolşteyni təmsil edən Danimarka kralı, böyük Lyuksemburq hersoqluğunu təmsil edən Niderland kralı, Hannover kralı simasında İngiltərə kralı, Prussiya, Bavariya, Vürtemberg və Saksoniya kralları, Gessen-Kassel kürfustü, Böyük baden hersoqluğu, Gessen-Darmstadt, Veymar, Oldenburq, hər iki Meklenburq, 10 hesoqluq, 10 knyazlıq və 4 azad şəhər: Hamburq, Lübek, Bremen və Frankfurt daxil idi.[6,49-51] 1817-ci ildə İttifaqa 39-cu dövlət – Gessen-Qomburq landqraflığı qoşuldu.

Dünyəviləşmiş və vasitəçilik etmiş knyazların əvvəlki hüquqları bərpa edilmədi, Vestfal krallığının tərkibinə daxil olan dövlətlər yenidən yaradılmadı. İttifaq daxilində ərazi bölgüsünə gəldikdə isə Avstriyaya daha çox torpaq düşdü: Zalsburq, Tirol, Trident, Briksen, İstriya, Dalmasiya, Lombardiya və Venesiya. Prussiya Reyn boyu ərazilər və Mozel, Münster, Köln, Trir, Mayns, Saksoniyanın bir hissəsi, Dansiq, Torn və keçmiş Varşava hersoqluğunun (Poznan) bir hissəsinə sahib oldu. Daha sonralar Prussiya Danimarkaya çatan Lauenburqu İsveş Pomeraniyasına dəyişdi.[12,3] Ərazi danışıqları çox zaman həyasız ticarətə çevrilirdi.

Alman ittifaqının yaradılması ilə Fransa inqilabının mirası ləğv edildi. Lakin Reyn əyalətində hələ də Napoleon kodeksləri tətbiq edilməkdə davam edirdi, bəzi dövlətlərdə isə fransız təsisatları saxlanılırdı.

Ədəbiyyat

1. Ateş Toktamış, Siyasi tarih (ortaçağdan ondokuzuncu yüzyılın sonlarınadek). İktisat fakültesi yayınları, İstanbul, 1982. s. 43
2. Fahir Armaoğlu, 19. yüzyıl siyasi tarihi (1789-1914). 2020
3. Fulbrook M., *Almaniya'nın kısa tarihi*. (çevirdi: S.Gürses), İstanbul, 2011
4. Kurtoğlu İ., *Almaniya Almanlar Almancılar*. İstanbul, 2012
5. Kappler A.. *İşte Almaniya*. (çev. B.Emircan) Braunschweig: Almaniya Basın ve enformasyon Dairesi, 1999
6. Германская история в новое и новейшее время, Том 1./изд-во Наука, 1970
7. Rıfat Uçarol, Siyasi tarih (1789-1994). Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş dördüncü baskı, Filiz kitabevi, İstanbul, 1995
8. Roberts. J., Avrupa Tarihi. İstanbul: 2015, İnkilap Yayınevi.
9. Родригеса А.М.. Новая история стран Европы и Америки XVI - XIX века., часть 3, Москва., Владос-2013
10. Şemşek İ., *Viyana Kongresi Sürecinde Barışın İnşası Ve Avrupa Ahengi*. İstanbul, 2014
11. Тарле Е. В.. «История XIX века», под редакцией профессоров Лависса и Рамбо., перевод с французского. Москва., 1938
12. Uyar, M., & Gök, H. (tarih yok). Prusya Askerî Sisteminin Kuruluşu Ve Olgunlaşması. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 1-28
13. Всемирная история Под редакцией академика Г.Б.Поляка, профессора А.Н. Марковой.. М., 2013

«НЕМЕЦКИЙ ВОПРОС» НА ВЕНСКОМ КОНГРЕССЕ***Расулова Наргиз Айдын кызы******Резюме***

Одним из важнейших вопросов Венского конгресса (1814-1815), посвященного различным вопросам политического переустройства Европы, был германский вопрос. Ответственность за окончательное решение «германского вопроса» легла на представителей Австрии, Англии, Пруссии и России.

Карл Гарденберг и Вильгельм Гумбольдт в 1807 году разработали прусский план решения «германского вопроса». Предлагалось создать в Германии федерацию с ведущей ролью Пруссии и Австрии. Общие вооруженные силы должны были быть подчинены Австрии и Пруссии, а другие германские государства должны были сохранить ограниченный суверенитет. Гарденберг предлагал, чтобы Директория, состоящая из четырех государств, встала во главе всей Германии, чтобы не допустить господства в федерации конкурирующего государства: Австрии, Пруссии, Баварии, Ганновера. В 1814 году Гарденберг разработал первоначальный проект устройства Германии, состоявший из 41 статьи. 8 июня 1815 г. был подписан Акт Германской унии (Акт об унии). Единственным единым органом Союза был Бундестаг, заседавший во Франкфурте-на-Майне. В союз вошли 38 штатов разной величины.

"THE GERMAN QUESTION" AT THE CONGRESS OF VIENNA*Rasulova Nargiz Aydin****Summary***

One of the most important issues of the Congress of Vienna (1814-1815), dedicated to various issues of political reorganization of Europe, was the German question. Responsibility for the final solution of the "German question" fell on the representatives of Austria, England, Prussia and Russia.

Carl Hardenberg and Wilhelm Humboldt developed the Prussian plan for solving the "German Question" in 1807. It was proposed to create a federation in Germany with the leading role of Prussia and Austria. The common armed forces were to be subordinated to Austria and Prussia, and the other German states were to retain limited sovereignty. Hardenberg proposed that the Directory, consisting of four states, should stand at the head of all of Germany in order to prevent the domination of the federation by a competing state: Austria, Prussia, Bavaria, Hanover. In 1814, Hardenberg developed the initial draft of the structure of Germany, consisting of 41 articles. On June 8, 1815, the Act of German Union (Act of Union) was signed. The only unified body of the Union was the Bundestag, which met in Frankfurt am Main. The union included 38 states of varying sizes.

*Rəyçi: dosent Xatirə İlyasova**Ümumi tarix kafedrasının 23 may 2024-cü il tarixli iclasın 08 sayılı protokolu**Daxil olma tarixi 24 may 2024-cü il*